Traducere, adaptare, localizare: aplicaţii didactice în context academic (franceză-română)

Anca Gâţă*

Keywords: *adaptation*; *functional translation*; *translation pedagogy*; *translation strategy*

> *„Traducerea înseamnă lucruri diferite pentru grupuri diferite de oameni. […] Din perspectiva externă a netraducătorului, cel mai important e textul ca produs sau bun de consum"*[1] (Robinson 2003: 6).

1. Traducerea ca practică profesionalizantă

Studiul prezintă aspecte ale unui experiment didactic în cadrul specializării de licenţă *Limba şi literatura franceză* care vizează formarea studenţilor pentru studiile de masterat *Discurs specializat. Terminologii. Traduceri* (limba franceză) de la Universitatea „Dunărea de Jos" din Galaţi, fiind destinat familiarizării studenţilor cu practica de traducere profesională. Activităţile desfăşurate de student şi cele de consiliere ştiinţifică au avut drept obiectiv traducerea unui text cu subiect cultural din limba franceză în limba română şi discutarea soluţiilor de traducere. Traducerea propusă a reprezentat tema lucrării de licenţă. Sarcinile studentului traducător au vizat contribuţia acestuia la dezvoltarea studiilor de traducere în spaţiul cultural francez-român prin: prezentarea autorului relativ necunoscut publicului român, cu trimiteri succinte la opera acestuia; producerea unui text în limba română cât mai fidel originalului din limba franceză; introducerea unor note şi explicaţii în textul din limba română în scopul unei mai bune contextualizări a informaţiilor culturale de către cititor şi creşterii atractivităţii textului tradus; prezentarea deciziilor metodologice de traducere, prin punerea în paralel a textelor de plecare şi sosire, însoţite de comentarii cu privire la deciziile de pe parcursul actului traductiv şi la strategiile de traducere aplicate.

Proiectul s-a realizat prin colaborarea studentului cu formatorul[2], având drept obiective esenţiale: conştientizarea de către student a necesităţii de a

* Universitatea „Dunărea de Jos", Galaţi şi Institutul Limbii Române, Bucureşti, România; Johannes Gutenberg Universität, Mainz, Germania.

1 "Translation is different things for different groups of people. […] From the non-translator's external perspective, the text as product or commodity is most important".

2 Autoarea prezentului articol a avut rol de propunător al temei şi textului de tradus, îndrumător ştiinţific al lucrării de licenţă, formator, consilier ştiinţific al studentului şi revizor al

BDD-V4903 © 2018 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:43 UTC)

propune un text cât mai conform spiritului limbii române[3] şi adecvat publicării din punct de vedere editorial, precum şi de a evita traducerea literală sau *literalismul*[4]; detalierea aspectelor de dificultate a traducerii unui text nu foarte actual din limba franceză în limba română; relevarea necesităţii actului de adaptare a textului-sursă din perspectiva managementului traducerii, cu latura sa creativă, din punctul de vedere al medierii culturale, şi inovatoare, din perspectivă editorială. Dincolo de aceste consideraţii, premisa pedagogică a proiectului a fost că un astfel de produs finit realizat de un student care se formează pentru activitatea de mediator cultural are o miză „politic corectă" şi este o contribuţie originală, atât ca produs finit, cât şi ca sursă de investigaţie a dificultăţilor, erorilor şi resorturilor procesului de traducere.

Proiectul are o componentă profesionalizantă, o componentă de cercetare şi o componentă didactică. Din punctul de vedere al profesiei de traducător – mediator cultural, activităţile de consiliere au avut în vedere necesitatea producerii unui text în limba română cât mai adecvat aşteptărilor cititorului potenţial român, al cărui profil a fost în prealabil schiţat. Prin componenta sa de cercetare, scopul proiectului a fost de a releva motivaţia deciziilor de traducere în contextul cultural dat. Componenta didactică a proiectului este reprezentată de organizarea materialului de studiu astfel încât să poată fi identificat demersul realizat de student şi de formator în elaborarea textului final, de sosire, în limba-ţintă, limba română. Acestei componente didactice îi sunt subsumate trei obiective secundare, abordate la sfârşitul studiului de faţă. Proiectul, prezentat sintetic, pleacă de la două premise, aparent contradictorii. Pe de o parte, lucrările de absolvire (lucrări de licenţă, disertaţii de master), sunt „teme de casă" care pot conţine erori, interpretări subiective sau abuzive, concluzii false, argumentaţii uneori slabe, defectuoase, suprapuneri între părţile lucrării, confuzii între rezumat, argument, introducere, metodologie, concluzii. Deşi aceste eventuale disfuncţii pot fi constatate la o parte a lucrărilor de absolvire, studentul bine intenţionat are o contribuţie personală de ingeniozitate şi dăruire, mai ales dacă i se cultivă încrederea şi curajul în actul de „creaţie"[5]. Pe

textului tradus, cea mai mare parte dintre deciziile metodologice şi de traducere luându-se de comun acord.

[3] Robinson (2003: 10) foloseşte în acest sens termenul peiorativ *foreignism*, definit ca o trăsătură a textului tradus care îl face destul de uşor de citit, dar prin care se simte că e tradus ("The translation reads fairly fluently but has a slightly alien feel. One can tell, reading it, that it is a translation, not an original work").

[4] Literalismul (Robinson 2003: 10) reprezintă, în acelaşi sens, dar mai acut, conformitatea stângace a textului tradus cu originalul, până la a deveni o traducere „cuvânt cu/la cuvânt", inclusiv o respectare „sâcâitoare" a sintaxei originalului. ("The translation follows the original word for word, or as close to that ideal as possible. The syntactic structure of the source text is painfully evident in the translation").

[5] Această precizare vine din constatarea că unor tineri le sunt necunoscute propriile capacităţi inovative şi/sau creative în liceu sau în facultate din cauza unei relative stricteţi şi autodeterminări caracteristice sistemului românesc de educaţie, impuse de tradiţie, lipsă de viziune,

BDD-V4903 © 2018 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:43 UTC)

de altă parte, lucrările de absolvire a unui program de studii academice se pot constitui în produse finite, „vandabile", sau, cel puţin, apte de a fi promovate într-un astfel de scop. Cea mai mare parte a acestora nu pot reprezenta contribuţii publicabile ca „cercetări" individuale, însă pot fi, şi în domeniul ştiinţelor umaniste, produse de interes pentru un anumit consumator: la limită, cercetătorul căruia îi este necesar un anumit corpus, didacticianul interesat de un anumit tip de erori sau practici de învăţare etc.

Studiul de faţă se referă la câteva fragmente dintr-un astfel de produs (semi-)finit, o traducere argumentată (Tacu 2017), aptă de a fi revizuită şi preluată de o editură în vederea publicării şi difuzării. Textul-sursă a fost selectat dintr-o lucrare puţin cunoscută şi netradusă în limba română, volumul desenatorului şi jurnalistului cronicar francez Albert Robida, *Les Vieilles Villes des Flandres. Belgique et Flandre française* (Robida 1908).

2. Fidelitate şi trădare în traducere: despre necesara creativitate a traducătorului

Când trădează traducătorul? Metafora bine-cunoscută bazată pe analogia şi jocul de cuvinte din italiană *traduttore-traditore* ţine astăzi de ceea ce procesul de traducere are mai banal: necesara creativitate a celui care mediază un text de la creatorul său către un public aflat cel mai adesea în alt context cultural, determinat temporal, lingvistic, spaţial, istoric, politic etc. şi, de multe ori, editorial. A traduce un text înseamnă a îl face şi rentabil editorial. În teoria generală a traducerii formulată de Reiss şi Vermeer (1984) pornind de la conceptul de *Skopos* – scop sau obiectiv al procesului de traducere, un text tradus (*Translat*) este o *ofertă de informaţie* (termenul *Informationsangebot* propus de Reiss şi Vermeer pare extrem de util în contextul ales aici). În cazul abordat în articolul de faţă, scopul cu care a fost scris textul-sursă (TS) este presupus diferit de cel cu care este realizată traducerea, sau textul-ţintă, text tradus (TT). Fie că cel din urmă este considerat a fi un simplu exerciţiu de demonstraţie a competenţelor unui absolvent de studii filologice, fie că devine un real produs asumat de o casă editorială, scopul său este de a fi potenţial interesant („ofertant", în termeni colocviali sau de marketing) pentru o categorie de public (publicul consumator de cultură). Altfel, rămâne doar un exerciţiu de autocunoaştere şi autodescoperire. Stefanink şi Bălăcescu atrag atenţia asupra necesităţii creativităţii traducătorului în procesul de traducere (2015: 602).

Creativitatea traducătorului, în contextul experimentului discutat aici, a fost imaginată de îndrumător în raport cu interesul şi profilul publicului potenţial, fiind încurajată şi dându-i-se o accepţie largă. Această decizie a impus o rescriere a textului cu atenţia cuvenită atât pentru fidelitate faţă de original, cât

continuă schimbare, tranziţie, evaluare, autoevaluare, (re)acreditare şi uniformizare, activităţi, practici şi stări care determină o uriaşă inerţie a sistemului şi, în final, o slabă retenţie de intelecte valoroase atât în sistem, cât şi în societate, după ieşirea din sistemul de educaţie.

BDD-V4903 © 2018 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:43 UTC)

şi cu dorinţa de a oferi cititorului o deschidere culturală, prin furnizarea de informaţii menite a completa eventualele ezitări sau lipsuri de cunoştinţe inerente apartenenţei la un alt context cultural. Una dintre premisele acestui deziderat de traducere-rescriere a fost că cititorul român aflat şi educat în spaţiul european are, pe de o parte, capacitatea şi dorinţa de a recepta informaţiile din TS la modul brut, aşa cum vin ele de la început de secol XX, dar, pe de altă parte, nu ar fi sufocat sau deranjat de un surplus de informaţii care să îi deschidă nu doar apetitul de lectură, ci şi pe cel de cunoaştere efectivă a realităţii parţial dispărute, pe care o poate regăsi în oarecare măsură în vizitele turistice, culturale, pe care le permite secolul al XXI-lea. Este motivul pentru care consilierea studentului-traducător şi colaborarea cu acesta sunt esenţiale în vederea identificării în TS a elementelor lingvistice şi referenţiale care cer un surplus de documentare şi completarea TS cu informaţie pentru a „funcţionaliza" TT. Aceste premise sau decizii de natură funcţională a procesului de traducere, au avut drept obiectiv generarea unui TT interesant din punct de vedere cultural şi informaţional, cu valenţe pragmatice pentru cititor: stimularea interesului pentru universul referenţial actual, eventuala descoperire în context sau „la faţa locului" şi în deplină cunoştinţă de cauză a determinărilor istorice şi culturale. TT a fost astfel conceput ca un ghid cultural şi turistic, fără a impieta asupra TS şi, departe de a îl trăda, punându-l în valoare pentru un public diferit de cel iniţial preconizat. Funcţionalizarea TT a urmărit clarificarea referenţială prin comentariu şi adaptare[6].

3. Traducere, adaptare, localizare

Practica profesională de traducere este dependentă de scopul traducerii şi de „mediul" căruia îi este destinat produsul rezultat în urma actului traductiv. „Mediul" este reprezentat de spaţiul socio-istoric şi publicul-ţintă[7].

---

[6] Prin *comentariu*, în demersul traductiv, se face referire la clarificarea elementelor opace sau pasajelor complexe din TS, iar prin *adaptare*, la modificarea originalului în funcţie de publicul diferit al TS şi TT: "The translation unpacks or unfolds the hidden complexities of the original, exploring at length implications that remain unstated or half-stated in the original. […] The translation recasts the original so as to have the desired impact on an audience that is substantially different from that of the original; as when an adult text is adapted for children, a written text is adapted for television, or an advertising campaign designed to associate a product with sophistication uses entirely different images of sophistication in the source and target languages" (Robinson 2003: 10). În cele ce urmează, aceste „acţiuni" ale traducătorului sunt abordate ca *localizare* şi *adaptare*.

[7] Spre exemplu, traducerea literară şi traducerea reclamelor publicitare diferă una de cealaltă din punctul de vedere al actului traductiv. Se poate considera că cea dintâi este „lansată" într-un mediu care poate fi considerat mai omogen din punctul de vedere al receptării şi că poate neglija unele aspecte culturale şi de vârstă care caracterizează publicul. Cea de a doua este nevoită să ţină cont de stratificări şi categorii de gen şi de vârstă, precum şi de considerente culturale locale. Reclamele şi textele publicitare sau de promovare a unor servicii sau produse nu sunt propriu-zis traduse, ci adaptate lingvistic şi localizate (modelate după profilul

BDD-V4903 © 2018 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:43 UTC)

Localizarea, ca practică profesională, este un proces care se realizează în mod uzual în proiecte digitale (traducere a site-urilor web, a materialelor de marketing şi promoţionale ale unor produse, a programelor informatice şi jocurilor virtuale, a instrucţiunilor de utilizare a diverselor produse. Prin localizare, conţinutul acestora şi maniera de prezentare sunt adaptate percepţiilor şi caracteristicilor conceptuale ale publicului-ţintă pentru a se evita erori de redare a informaţiilor şi a le prezenta cât mai transparent receptorilor unei alte culturi decît cea a limbii-sursă[8]. Termenul *localizare* este folosit în studiul de faţă într-un sens mai larg, care corespunde însă conţinutului său, depăşindu-l pe cel de *adaptare* ca strategie de traducere şi referindu-se la manipularea conţinuturilor culturale prin traducere astfel încât receptorul să le poată recupera fără eforturi de natură a îngreuia procesul de lectură şi înţelegere profundă a textului tradus.

În cazul TS abordat au fost avute în vedere mai multe caracteristici ale acestuia: textul este descriptiv, având drept scop prezentarea unor detalii arhitecturale însoţite de desene profesionale ale unor monumente de arhitectură şi de informaţii istorice, cu aprecieri şi critici din partea autorului; a fost publicat în urmă cu un secol, fiind ancorat în realitatea sfârşitului de secol al XIX-lea şi a începutului de secol XX; este destinat unui public francofon, în special francez şi belgian, presupus relativ cunoscător al evenimentelor şi personalităţilor istorice la care se face referire în text. Din aceste motive, a fost considerată necesară şi utilă introducerea în produsul rezultat în urma traducerii a unor „clarificări" pentru cititorul român. Acestea apar ca note de subsol sintetice sau mai ample şi explicaţii descriptive în corpul textului. Ele au rol de localizare a traducerii. În procesul de localizare, considerentul major avut în vedere a fost de a creşte atractivitatea produsului rezultat în urma traducerii prin relevarea unui potenţial turistic şi cultural al regiunii care face obiectul TS şi TT. Cu alte cuvinte, am considerat că textul poate prezenta interes pentru cititorul român dacă acesta îşi poate proiecta prin lectură cunoaşterea obiectivelor culturale descrise. Acest demers a fost autoasumat ca un „exces de zel", care modifică în oarecare măsură demersul iniţial al autorului. Prin acest deziderat a fost anticipată potenţiala reacţie a unei edituri interesate de marketingul traducerii rezultate.

destinatarilor), integrând particularităţi culturale decelate de analiştii de marketing şi traducătorii profesionişti din domeniu (v. Gâţă, Al-Khatib 2015).

[8] În sens mai limitat, *localizarea* se referă la ansamblul de procese prin intermediul cărora conţinuturile şi produsele digitale dezvoltate într-un anumit spaţiu cultural determinat geografic şi lingvistic sunt adaptate pentru a fi comercializate şi folosite în alt spaţiu cultural (v. Dunne 2006: 4, *apud* Folaron, Gambier 2007: 37).

BDD-V4903 © 2018 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:43 UTC)

4. Textul de plecare, text-sursă (TS) şi produsul traducerii, text-ţintă, text tradus (TT)

4.1. Titlul

Traducerea titlului pune mai multe probleme lingvistice şi culturale, rezolvate prin transpunere, adaptare şi localizare. A doua parte a titlului apare în ediţia-sursă ca subtitlu, nefiind prezentă pe coperta ediţiei originale. Parcursul urmat de traducător pentru stabilirea soluţiei finale este prezentat mai jos.

a) Traducerea literală, în cele două subvariante posibile, este puţin acceptabilă:

Oraşele vechi ale Flandrelor: Belgia şi Flandra franceză
Vechile oraşe ale Flandrelor: Belgia şi Flandra franceză

Ambele variante au fost eliminate pentru că cititorul român este mai curând familiarizat cu toponimul *Flandra*, la singular, în timp ce pentru cel francofon ambele toponime, la singular, *la Flandre*, şi la plural, *les Flandres*, au consistenţă, delimitând o regiune geografică formată din Flandra maritimă şi Flandra interioară.

b) Traducerea sintagmei nominale *les vieilles villes* are în limba română patru soluţii, prin antepunerea sau postpunerea adjectivului, cu sau fără articol definit, fără implicaţii stilistice majore: *oraşele vechi*, *vechile oraşe*, *oraşe vechi*, *vechi oraşe*. Prima opţiune a fost varianta *oraşe vechi*, cu transpunerea adjectivului postpus şi eliminarea articolului definit, mai naturale şi marcând dependenţa adjectivală de substantivul centru, fără evidenţierea acestuia prin antepunere. Această variantă pare să satisfacă deziderate de marketing editorial al titlului.

c) Traducerea determinantului substantival *des Flandres* pune probleme mai deosebite. El este opac din punct de vedere sintactic în textul-sursă, deoarece poate fi interpretat ca determinant genitival, *ale Flandrelor*, sau ca determinant spaţial, *din Flandra* / ? *din Flandre*. Deşi se pune problema menţinerii pluralului *Flandre* din motivele expuse mai sus, interpretarea spaţială, locativă pare cea mai adecvată, urmând să fie ajustată prin alte procedee de adecvare.

d) Traducerea prin parafrază interlingvistică este o modalitate de ajustare şi adecvare a sintagmei problematice şi de rezolvare a dificultăţii de menţinere a pluralului francez, *des Flandres*. Parafraza implică în acest caz o extindere sau expansiune semantico-lexicală, care constă fie în explicitarea pluralului prin adăugarea adjectivului numeral *două*, fie în dezambiguizarea pluralului prin divizarea în termenii care denumesc cei doi referenţi distincţi, *Flandra belgiană* şi *Flandra franceză*, variantele rezultate fiind:

Oraşe vechi din cele două Flandre: Belgia şi Flandra franceză
Oraşe vechi din Flandra belgiană şi (din) Flandra franceză

Nici aceste variante nu întrunesc toate criteriile de acceptabilitate din cauza redundanţei termenului *Flandra* în ambele formulări, având drept rezul-

BDD-V4903 © 2018 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:43 UTC)

tat un titlu mai lung şi mai puţin convenabil din acest motiv dezideratelor de marketing.

e) Traducerea optimă pare a fi prin parafrază interlingvistică şi culturală, cu transpunerea sintagmei nominale determinative *des Flandres* prin adjectivul toponim *flamand*. Această soluţie a modificat decizia iniţială, antrenând şi opţiunea pentru antepunerea adjectivului determinativ *vechi* şi menţinerea subtitlului original în traducere cvazi-literală. Varianta rezultată este *Vechi oraşe flamande. Belgia şi Flandra franceză*. Cu regretul de a opaciza conţinutul cultural al determinantului nominal original *des Flandres*, pe care ne-ar fi plăcut să îl putem reda ca *din cele două Flandre*, am decis că adjectivul rom. *flamand* acoperă în mare măsură sensul cultural permiţând şi structura originală a titlului cu subtitlu. Titlul propus ni se pare atractiv şi onest atât din punctul de vedere al traducerii, cât şi editorial.

4.2. Transpunere şi parafrază a unor structuri lingvistice

Unul dintre capitolele propuse ca traducere de către student, al 15-lea în volum, este *Liège*, fiind ales pentru relevanţa culturală a oraşului, dar şi pentru că, faţă de alte oraşe, precum Bruges sau Ghent, e mai puţin prezent în traseele turistice astăzi. Din acest motiv, interesul editorial pentru acest capitol poate fi mai redus sau, dimpotrivă, mai crescut. Începutul capitolului a prezentat o dificultate de traducere a unităţii de traducere: *l'illustration historique de cette grande cité de Liège* (Robida 1908: 252).

Termenul fr. *illustration* prezintă o polisemie divergentă, o bifurcaţie lexicală, ceea ce a dus, în urma unei abordări mai puţin atente din partea studentului, la o alegere greşită între echivalentele neologice rom. *ilustrare*, *ilustraţie*, *ilustrată*, propunând ca variantă *ilustrarea istorică* şi neidentificând corect corespondentul lexico-semantic al termenului. Revizia traducerii realizată colaborativ (formator-student) a relevat necesitatea consultării amănunţite de către traducător a articolului de dicţionar de limbă franceză (TLFi) corespunzător intrării lexicografice *illustration*. Identificarea polisemiei divergente furnizează astfel piste pentru echivalenţele româneşti adecvate prin parafrază interlingvistică, *caracter ilustru* sau prin echivalent semantic, *renume*. Deşi studentul în cauză are evidente abilităţi pentru traducere, propunând în alte situaţii variante remarcabile pentru rezolvarea unor echivalenţe interlingvistice, în acest caz nu a avut suficientă intuiţie pentru a identifica dificultatea ascunsă sub ceea ce este îndeobşte cunoscut în terminologia de lexicologie bilingvă ca „fals prieten". Astfel a lipsit, de fapt, o etapă adesea hotărâtoare în procesul de traducere, anume identificarea structurii divergente şi/sau problematice.

Pentru a doua parte a unităţii de traducere menţionate, studentul a propus o traducere literală ce poate părea stângace: *a acestui mare oraş al Liège-ului*. Revizia colaborativă a relevat că, în lipsa unor cunoştinţe culturale, studentul nu a putut interpreta sintagma determinativă fr. *de Liège* ca apoziţie, construcţia sintactică a acesteia fiind opacă în franceză, identică cu deter-

BDD-V4903 © 2018 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:43 UTC)

minarea de tip genitival. Aceasta a fost interpretată ca făcând referire nu la oraş, ci la o presupusă regiune cu acelaşi nume în care s-ar afla oraşul, ceea ce a justificat menţinerea determinantului demonstrativ în varianta propusă iniţial. Varianta revizuită propune ca structură echivalentă *renumele istoric al marelui oraş Liège*, prin înlăturarea determinantului. demonstrativ şi concentrare lexico-semantică, fără pierderi de conţinut. Cea de a doua „dificultate" relevă faptul că, pentru medierea referenţilor culturali, este necesară o supra documentare de natură enciclopedică pentru ca traducătorul să determine cu precizie întinderea referenţială corespunzătoare unor termeni – oraş sau regiune, în acest caz – mai ales în situaţii de ambiguitate sintactică.

4.3. Toponime şi antroponime: echivalenţă, parafrază, calc, expansiune textuală şi note de traducere

Una dintre provocările traducerii, în lumina considerentelor expuse, a fost decizia de echivalenţă a substantivelor proprii (toponime, antroponime, denumiri de obiective turistice etc.). A fost luată în discuţie introducerea în note de subsol a pronunţiei în limba română a majorităţii unor astfel de termeni din franceză, decizie neaplicată în TT final[9]. O decizie relativ uniformă[10], a fost introducerea de note de traducere de natură informativă şi/sau descriptivă, pentru a contextualiza referentul. Spre exemplu, referinţele din TT la Commines sau la Carol Temerarul sunt însoţite de astfel de note, care realizează o expansiune a TS, localizând referenţii:

> *Commines, qui suivait alors la fortune de Charles le Téméraire, raconte…* (Robida 1908: 255)
>
> *Commines* [nota 1], *pe urmele lui Carol Temerarul* [nota 2], *povesteşte…*
>
> nota 1: Philippe de Commines (1447-1511), om politic, cronicar, istoric şi memorialist flamand de limbă franceză.
>
> nota 2: Charles le Téméraire (1433, Dijon – 1477, Nancy) sau Charles de Valois-Bourgogne, cunoscut în timpul vieţii şi ca Charles le Hardi (cel Viteaz), descendent al Sfântului Ludovic (Louis IX), fiu al lui Filip cel Bun de Burgundia şi ultim duce al Burgundiei.

Echivalenţa prin termeni româneşti mai mult sau mai puţin consacraţi a fost considerată necesară atunci când substantivele proprii au realizări distincte în cele două limbi: nu este cazul pentru Liège, dar este cazul, spre

[9] Considerat ca specific abordării funcţionale a traducerii, acest tip de echivalenţă a fost practicat mai curând ludic, deşi caracterul său pedagogic şi educativ nu este de neglijat. A fost utilizat alfabetul limbii române, vizând potenţialul cititor neştiutor de franceză. Au rezultat astfel echivalenţe fonetice aproximative, ce par barbare sau hilare, dar a căror utilitate nu ar trebui pusă la îndoială, mai ales dacă se are în vedere o documentare a cititorului în scop turistic. Ex.: *Liège – Li-ej, Avroy – A-vroa, Charlemagne – Şar-lă-mani*, sfântul *Lambert – Lam-ber* / *Jacques – Jak*.

[10] Acest tip de note a fost practicat cu caracter ilustrativ: extinderea TS printr-o astfel de abordare ţine şi de decizia editorială. Totodată, caracterul succint al unor astfel de note şi gradul lor de saturaţie pot determina succesul editorial al traducerii.

BDD-V4903 © 2018 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:43 UTC)

exemplu, pentru *Flandre(s) – Flandra*, *Charlemagne – Carol cel Mare* etc. Au existat astfel următoarele categorii de soluţii, utilizându-se: 1) termenul din limba-sursă, când acesta nu are echivalent românesc (ex.: *Liège*, *bulevardul Avroy*, *sfântul Lambert*); 2) termenul echivalent în română, familiar cititorului român sau aşa cum este prezent în enciclopedii, dicţionare specializate, manuale academice şi şcolare româneşti, însoţit de termenul original în paranteză, numai dacă acesta e mai îndepărtat formal de cel românesc: *Flandra*, fără să fie necesară prezenţa termenului francez; însă, *Carol cel Mare* (*Charlemagne*), *Carol Temerarul* (*Charles le Téméraire*), *sfântul Iacob* (*Jacques*), *Mistreţul din Ardeni* (*Le Sanglier des Ardennes*); 3) calcul lingvistic, marcat prin folosirea ghilimelelor la termenul românesc din echivalenţă, care poate părea opac sau ambiguu în TT; un exemplu remarcabil în acest sens este decizia asupra calcului lingvistic *„Peronul"* pentru *Le Perron*, în cazul căruia termenul românesc *peron* prezintă polisemie divergentă, cu un sens bine-cunoscut (platformă într-o staţie de cale ferată pentru accesul călătorilor la tren") şi un sens mai puţin cunoscut („platformă situată în faţa intrării principale a unei clădiri"; DEX); niciunul dintre cele două sensuri nu se actualizează în contextul dat, deoarece termenul francez, păstrat în calc, trimite la un referent cultural din spaţiul flamand, explicitat prin descriere în text ca fiind „o coloană […] simbol al libertăţilor comunale"; preferinţa pentru calc este justificată atât prin inexistenţa unui termen corespunzător în română (dată fiind şi absenţa unui referent corespondent în spaţiul cultural românesc), cât şi prin relativa specializare a termenului francez, al cărui sens corespondent nu apare în dicţionare franceze renumite[11]; decizia de traducere este totuşi discutabilă şi poate fi reconsiderată, pentru a nu contraria cititorul prin acest termen, cu atât mai mult cu cât el apare chiar în subtitlul/legenda ilustraţiei generice a capitolului (v. *Anexa 1*)[12]; 4) expansiunea lingvistică în scopuri de localizare şi dezopacizare referenţială în cazul toponimelor considerate mai puţin cunoscute cititorului român:

> *La large Meuse s'y réunit à l'Ourthe …* (Robida 1908: 253)
> *… afluentul Ourthe se varsă în marele fluviu Meuse.*

Un tip special de echivalenţă, localizare şi dezopacizare referenţială a fost necesar la revizia traducerii de către îndrumătorul ştiinţific, pe baza unor cunoştinţe enciclopedice, într-un caz precum

> *… armée qui se heurte près de Tongres …* (Robida 1908: 254)
> *… armată care se confruntă în apropiere de Tongeren (Tongres) …,*

[11] Absent din TLFi, *Dictionnaire de l'Académie*, sensul corespondent termenului din TS este probabil derivat de la cel de „bloc de piatră, dală (folosite şi pentru urcarea sau coborârea de pe cal)" (fr. *pierre*, „piatră"), prezent în DÉCT.

[12] *Anexa 1* reflectă tipul de localizare practicat în TT pentru inserarea ilustraţiilor autorului. Decuparea digitală simplă a imaginii păstrează şi textul original inserat de autor ca legendă a desenului, sub care apare traducerea. Şi în acest caz a fost practicată localizarea, indicându-se poziţia în ilustraţie a fiecărui referent cultural.

BDD-V4903 © 2018 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:43 UTC)

în care s-a preferat varianta flamandă a denumirii localităţii, aflată în spaţiul de limbă flamandă, şi menţinerea în paranteză a echivalentului francofon[13].

Fără a minimaliza importanţa unei revizii a textului în ansamblul său, experimentul a demonstrat că una dintre dificultăţile majore cu care se confruntă traducătorul debutant este reprezentată de echivalenţele toponimelor şi antroponimelor, pentru care sunt necesare documentarea din surse sigure şi apelul, în măsura în care acest lucru este posibil, la cunoştinţe enciclopedice disponibile în mediul intelectual în care studentul se formează.

5. Concluzii

Experimentul a atins mai multe obiective: iniţierea studentului absolvent de licenţă în practica de traducere profesională prin plasarea în situaţii similare cu cele profesionale, în vederea conştientizării problematicii managementului traducerii (act traductiv, dificultăţi, strategii şi soluţii de traducere concrete); deprinderea de către student a imperativelor de creativitate, prin documentare, adaptare, localizare şi extindere a textului iniţial în scopul dezopacizării referinţelor şi conţinutului TS; profesionalizarea studentului prin experienţa de traducere relativ specializată, anticipând formarea sa printr-un program de master dedicat studiului traducerii, discursului specializat şi terminologiilor, dar şi atunci când acesta alege masterate din domenii conexe sau diferite; realizarea, în timpul de lucru individual al studentului de licenţă, de activităţi specifice programelor de master specializate de traducere, cu suport şi consiliere ştiinţifice şi metodologice. Contribuţia experimentului prezentat la studiile de traducere constă în identificarea unor dificultăţi de traducere în domeniul franceză-română, a posibilelor soluţii şi în realizarea unui material de studiu în care poate fi identificat un corpus de erori de traducere, un demers de rezolvare al acestora şi interpretări traductive.

Referinţe

DÉCT = *Dictionnaire Électronique de Chrétien de Troyes*, LFA/Université d'Ottawa – ATILF – CNRS & Université de Lorraine, 2015. http://www.atilf.fr/dect.

DEX = *Dicţionarul explicativ al limbii române*, ediţia a II-a, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, (1998) 2009.

TLFi = *Trésor de la langue française. Dictionnaire de la langue du 19e et du 20e siècle*, Paris, CNRS Gallimard, 1971–1994. Accesibil on-line în versiune informatizată. http://www.cnrtl.fr/definition/

[13] Numele oraşului, îndeobşte cunoscut şi marcat azi pe hărţi ca Tongeren, capitală judiciară a provinciei flamande Limburg din Belgia, dispune şi de o variantă wallonă, Tongue, şi de una germană, Tongern. Ceea ce nu este cazul, spre exemplu, pentru oraşul Hasselt, capitala administrativă a provinciei, cunoscut doar sub un unic nume. Astfel se justifică soluţia din TT.

BDD-V4903 © 2018 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:43 UTC)

Dunne 2006: Keiran J. Dunne, *Introduction. A Copernican revolution*, în K.J. Dunne (ed.), *Perspectives on Localisation*, Amsterdam & Philadelphia, ATA Scholarly Monograph Series, vol. XIII, John Benjamins Publishing Company, p. 1–11.

Folaron, Gambier 2007: Debbie Folaron, Yves Gambier, *La localisation: un enjeu de la mondialisation*, în „Hermès, La Revue", vol. 49, no. 3, p. 37–43.

Gâţă, Al-Khatib 2015: Anca Gâţă, Mohammed Al-Khatib, *Translation in Business Contexts: Lexical and Semantic Transfer in Bilingual In-Flight Magazines*, în Wafa Abu Hatab (ed.), *Translation across Time and Space*, Newcastle upon Tyne, Cambridge Scholars Publishing, p. 157–168.

Reiss, Vermeer 1984: Katharina Reiss, Hans Vermeer, *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*, Tübingen, Niemeyer.

Robida 1908: Albert Robida, *Les Vieilles Villes des Flandres. Belgique et Flandre française*, illustré par l'auteur de 155 compositions originales, dont 25 hors texte, et d'une eau-forte, Paris, Librairie Dorbon-Ainé.

Robinson 2003: Douglas Robinson, *Becoming a Translator: An Introduction to the Theory and Practice of Translation*, second edition, London, Routledge.

Stefanink, Bălăcescu 2015: Bernd Stefanink, Ioana Bălăcescu, *Les cheminements de la créativité en traduction*, in *Meta*, 60 (3), p. 599–620. doi:10.7202/1036145ar

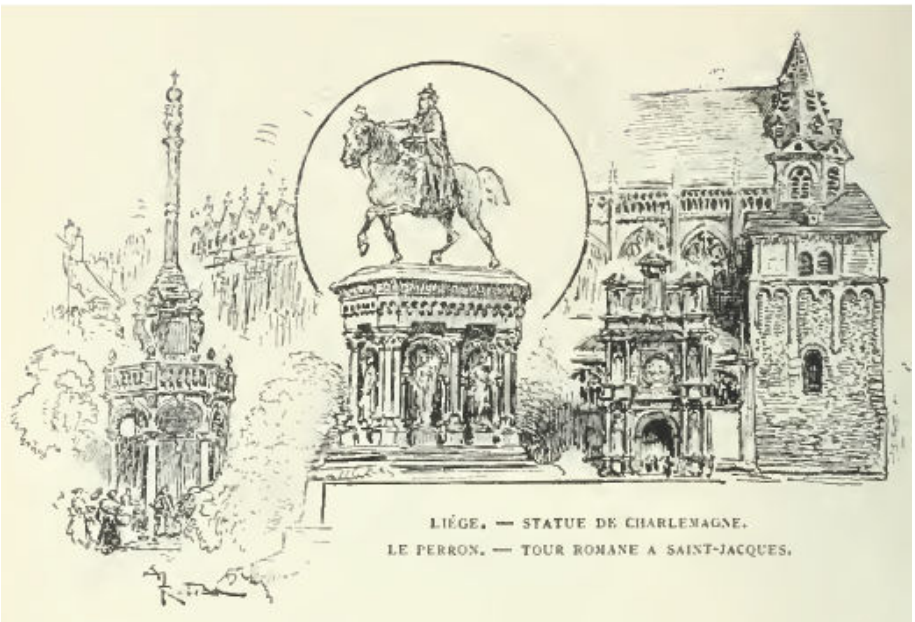
Tacu 2017: Florin Adrian Tacu, *Le transfert interculturel: traduction de quelques textes d'Albert Robida (français-roumain)* [Transferul intercultural: traducerea câtorva texte ale lui Albert Robida (franceză-română)], Lucrare de licenţă nepublicată, iunie 2017, Universitatea „Dunărea de Jos" din Galaţi.

Translation, Adaptation, Localization:
Pedagogical Aspects in the Academic Context (French-Romanian)

The study is concerned with the presentation of several issues of the translation of some excerpts of the chapter *Liège* by French author, journalist, and illustrator Albert Robida, in his volume on *Les Vieilles Villes des Flandres* [Old Cities of the Flanders] (1908). The translation from French into Romanian was part of a pedagogical experiment in the framework of a bachelor dissertation in the field of *French Language and Literature* academic program in the "Dunărea de Jos" [Lower Danube] of Galaţi Romanian University. The experiment was meant to foster the student's translating capabilities and to simulate the actual tasks of the professional translator confronted with a text imbued with cultural references. It mainly concentrated, with the teacher acting as a counselor and scientific adviser, on the translator's creativity and strategic decisions, mainly at work in mediating the content of cultural referents, and in making the translated text acceptable for an editor, taking into account possible marketing imperatives. Among the premises of the project were: the mediated text is targeted towards an audience which is different from the initial, or original, one in points of time, cultural and historic setting; the translated, or target, text relies on functional imperatives, such as developing cultural awareness of the present-day Romanian reader with respect to a cultural space more or less familiar to her. The difficulties encountered in the translation process are linked to particular linguistic structures that need to be recoded in the target language taking into account specific syntactic patterns as well as the equivalence of toponyms and antroponyms by using additions and substitutions, such as translator's notes to disambiguate or make clear the

BDD-V4903 © 2018 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:43 UTC)

referential content of some cultural terms, and 'labels' in use in the Romanian cultural context. Such strategies were seen as instances of paraphrase, text extension, or enlargement, adaptation, and localization. The necessity of the documentation and translation revision is also pointed to. The target text as compared to the source text also provides examples of translation errors, misinterpretations, and strategic choices which are of great use in contrastive and translation studies on a large scale.

LIÈGE. STATUIA LUI CAROL CEL MARE (centru).
„PERONUL" (stânga). – TURNUL ROMAN AL SFÂNTULUI IACOB (dreapta).

BDD-V4903 © 2018 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:43 UTC)